

Tisztelt Közönség!

Engedjék meg, hogy ezt a kiállításmegnyitót egy nagyon is személyes felvezetéssel kezdjem. Nem is tehetek mást, az itt kiállított, zömmel a 80-as években készült képek ugyanis olyasfajta érzelmeket hívtak elő belőlem, amelyektől nem tudok szabadulni, s amelyek, most, hogy beszélek róluk, remélem, Önökben is elindítanak valamit. Az a hangulat, amely ezekről a finom realizmussal megkomponált festményekről visszaköszön, azt a világot idézi fel, amelyet gyerekként láttam.

Anyai ágon horvát nagyanyám a következő szavakkal azonosította azokat az időket, amikor (valamikor a 70-es évek közepén) kényszerűségből faluról a városba költöztek: „*amikor átöltöztünk*”. A sokác asszonyok ugyanis papírba csomagolták a gondosan összehajtogatott, flitteres ruhákat, a kikeményített alszoknyákat, s eltették az újonnan vásárolt, politúrozott szekrénysor mélyére, s helyettük onnantól kezdve áruházban vásárolt egyen-otthonkát hordtak. A fenyőbútorokat odaadták a cigányoknak, a szuvas bölcsőt elégették, hogy azután sose érezzék többé otthon magukat. Rövid hajukat egységesen daueroltatni kezdték, az értékesebb, aprólékosan kivarrt fejdíszek és szoknyák a pécsi vásárban keltek el nyugatnémet márkáért. Telenként nagyanyám még felállította a szövőszéket a kishálóban – pont akkora volt a szövőszék, hogy elfoglalta az egész helyiséget –, de azok a szőttesek, párnahuzatok, kötények, amelyek attól fogva kikerültek a keze alól, valahogy csak fakó másai voltak a hajdaniaknak. Vége lett valaminek. Ők pedig ottmaradtak az új lakás kishálójában a politúrozott szekrénysorral, a falakon szentképekkel, ebben a furcsa eklektikában, s nem találták a helyüket. Átöltöztek, s nem voltak többé azok, akik voltak.

Egy másik történet apai ágon polgári származású nagyanyám családjáról: háború, kitelepítés, államosítás, hatan egy alagsori szoba-konyhában. Majd jobb idők következnek, Apika, aki azelőtt bányaigazgató volt, végre tisztességes állást kap a „trösztben”. A valahogyan megmenekített biedermeier komódra Szokol rádió kerül, majd később televízió, a metszettüveges vitrinre nejlonfüggöny, Elzi néni ezüstkeretes falitükre alá egy NDK-ban vásárolt műanyag vekkeróra. A polgári miliő keveredik – jóapám szava járásával élve – a „kommunistával”, és valahogy idővel ebbe mindenki bele is törődik. A stílbútorból, ágyvégekből kihúzható kanapét csináltattak, „*nyomor szülte bútordarabot*”, ahogy a nénikém emlegette, és hozzátette mindig: „*azelőtt másképpen volt*”. Azelőtt...

Az itt kiállított képek is egy világ *elmúlásáról* beszélnek. Egy *átmenetről*, az „azelőtt” és az akkori „most” keverékéről, amelyről mindegyikünknek van némi fogalma. Vagy mondjuk inkább úgy: *emléke*. Az emlékről mint témáról

tanúskodnak a műcímek is: emlékkonzerv, emlékkép, hagyaték, emlékérem... És magáról a változásról is szó van, valaminek a *végéről és egy másik valaminek a kezdetéről*, arról az utolsó előtti és az az utáni pillanatról, arról a vékony határvonalról, amelyben még ez is, meg már az is ott van. Hiszen ha ránézünk Szakáll Ágnes egyik képére, amelyen az udvarra kidobott százéves fenyőasztal alatt a Videoton-tévésdobozból egy macska dugja ki a fejét, épp ez az átmenetiség, ez az „itt is, ott is”, vagy másképpen szólva, „se itt, se ott” állapot merül fel. Vagy Balogh Gyula nyúlketrecek ábrázoló képein, melyek ugyanezt az érzést keltik: az aprólékosan kidolgozott akvarellek a paraszti világ még élő, de múló átmeneti világát villantják fel. Épp ahogyan Marosvári György szüleit a panellakás konyhájában ábrázoló képén, amelyen a háttérben Singer-varrógép alakjában sejlik fel egy letűnt kor. A képek színvilága, a megkopott fakóság is az eltelt időt juttatják az ember eszébe.

És még valamiről szólnak ezek a képek: magukról az átmenetet megelő emberekről. Azokról, akik „átöltöztek”. Akik – bár a „munka érdemrendet”, ahogy Szakáll Ágnes képének címe mondja, még szívesen kiosztják nekik – valójában „szanálásra” vannak ítélve. Akiket „letárba vettek az illetékesek” az otthonukkal, a világukkal együtt. Mert az a világ, az ő világuk – az akkori megmondóemberek szerint – már megérett a változásra, a szanálásra.

Hozzá kell tennünk még azt is, hogy az itt kiállított alkotások mindezekről *őszinte együttérzéssel* beszélnek, mint ahogyan a Gyulai Művésztelep művészei már a 70-es évektől kezdve előszeretettel és őszintén nyúltak ezekhez a témákhoz. Épp ezért nem is véletlen, hogy munkásságuk nem volt a korszak ítéseinek szíve csücske, hiszen nem azt az idealizált (szocialista) realizmust követték, amely valóság helyett a láttatni kívánt álvalóságot ábrázolta. Ők nem a sztahanovista elvtársakat, hanem a hús-vér parasztembereket – a kisvárosiakat, a városszélieket – örökítették meg, akik sehogyan sem hasonlítottak az állítólagos uralkodó osztályhoz. Azután pedig ahhoz a témához is hozzájárultak, amely végképp nem találkozott a korszak elvárásaival: a polgári világhoz – s ezzel végleg kiiratkoztak a korszak képzőművészeti életéből.

Marosvári György, Balogh Gyula és Szakáll Ágnes, akik emblemikus alakjai a Gyulai Művésztelepnek, a klasszikus életkép felelevenítésével úgy rögzítették a vidéki hétköznapiakat azok tárgyai, környezete és lakói ábrázolásával, hogy nem feleltek meg a szocialista-realista elvárásoknak, de nem követtek más realista divatokat sem – bár pályájuk kezdete egybeesett a hiperrealizmuséval, ami nyilvánvalóan hatott is rájuk, mégsem lettek hiperrealisták, hanem a 19. századi naturalizmust is magukénak érezve alakították sajátosan hazai ízű realizmusukat. Bodor Zoltán pedig, aki később csatlakozott a Gyulaiakhoz, ezt a hagyományt viszi tovább, de mai alakokkal és tárgyakkal, s ezzel a jelen múltához való viszonyának egy újabb aspektusát villantja fel.

Amikor legutóbb itt jártam, Bárdosi József, akit talán nem túlzás a mai magyar realista irányzatok apostolának nevezni, azt mondta a Gyulai Művésztelep festőinek képei előtt: „na látod, ezek tudnak festeni”. Én pedig még azt teszem hozzá: a valóság igazi arcának divatmentes dokumentálása közben a vidéki hétköznapiak dicsérete is sikerült nekik. S még ha múltó is az általuk ábrázolt világ, ezeken a képeken múltában is harmonikus.

Kedves egybegyűlt közönség, a kiállítást ezennel megnyitom!